

НЕВТОМНА СПОДВИЖНИЦЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

До 65-річчя від дня народження Тамари Поніманської

Ілона ДИЧКІВСЬКА,

д-р пед. наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені професора Т. І. Поніманської, Рівненський державний гуманітарний університет

Пошук шляхів гуманізації дошкільної освіти — завдання, яке досі на часі, і якому присвятила значну частину свого життя відома українська вчена Тамара Поніманська. Вшановуючи її пам'ять, пропонуємо разом пригадати основні ідеї, які вона обстоювала, і поміркувати над їх втіленням у практику роботи з дошкільнятами.

На захисті Дитинства

Тамара Іллівна Поніманська — відомий науковець у галузі дошкільної освіти. Для багатьох поколінь вихователів шлях у професію починається саме з її підручника “Дошкільна педагогіка”. Авторка постійно оновлювала його зміст, він завжди випереджав час, працював на майбутнє.

Усім своїм життям, що було віддане справі розвитку дошкільної освіти в Україні, впевненістю в її значущості для розквіту суспільства, вірою в добро і справедливість, красу людської душі Тамара Іллівна служила ідеалам світлої країни Дитинства.

З юності вона пов'язала свою долю з педагогічним факультетом Рівненського державного педагогічного інституту (нині — Рівненський державний гуманітарний університет), у якому пройшла шлях від студентки до професора, завідувача кафедри педагогіки і психології (дошкільної), проктора з наукової роботи.

Т. І. Поніманська створила власну наукову школу. Під її керівництвом здійснено 13 дисертаційних досліджень. Особистий науковий доробок Тамари Іллівни складає понад 300 наукових і науково-методичних праць, серед яких підручники, монографії, навчальні посібники, програми.

Тамара Іллівна долучалася до підготовки Базового компонента дошкільної освіти в Україні, була членом експертної групи науково-методичної комісії з дошкільної педагогіки МОНУ, членом редакційної колегії всеукраїнського науково-методичного журналу “Дошкільне виховання”.

У Тамари Іллівни були чудові життєві принципи: любити людей, допомагати їм, бути щирою, чесною, щедрою і справедливою, вірною в дружбі. Не випадковим було і спрямування її наукових інтересів, яке чудово гармоніювало з її внутрішньою позицією, — проблема гуманістичного виховання.

В останні роки життя Тамара Іллівна плідно працювала над монографією, яку, на жаль, не встигла опублікувати. Ця наукова праця є квінтесенцією її поглядів на проблему гуманізації освітнього простору дошкільного дитинства, професійну підготовку майбутніх вихователів до гуманістичного виховання дітей. “Лебедина пісня” Тамари Іллівни найближчим часом побачить світ. А сьогодні ознайомимо читачів журналу з уривками з цієї книги.

Уривки з останньої монографії Тамари Поніманської

Щодо актуалізації проблеми гуманістичного виховання

“Людині досить складно вижити в сучасних умовах, коли поняття «гуманність», «милосердя», «добро» видаються віджилими, а більш реальними й очікуваними (і це, на наш погляд, особливо небезпечно!) є факти, що свідчать про зростання бездуховності як у дорослих, так і серед юного покоління.

Означену тенденцію вважаємо наслідком не лише соціального безладдя, а й формального виховання, яке зумовлює необхідність саме виживання, а не повноцінного проживання свого життя, на що орієнтована людина, у котрої з дитинства формуються і впродовж усього життя розвиваються гуманістичні цінності”.

“Уже недостаточно проголосити свободу і незалежність особистості, а необхідно створити різні соціокультурні виховні середовища, у яких особистість розвивається і набуває відповідного досвіду, надати їй допомогу в соціальній самоідентифікації та самореалізації, розвитку природних задатків та творчих здібностей”.

Про гуманістичне виховання особистості

“Ми виходимо з обґрунтованої нами позиції щодо гуманістичного виховання як не прямого впливу на особистість, а соціальної взаємодії з нею різних суб'єктів. Виховний ефект цієї суб'єкт-суб'єктної взаємодії визначається тим, хто бере в ній участь, чи відчувають вони себе особистостями і чи бачать особистість у кожному, з ким вступають у взаємодію. Таким чином, ми розглядаємо гуманістичне виховання як процес взаємодії педагога і вихованця, у якій реалізуються гуманістичні цінності.

Що для цього потрібно?

1. Умови для активної самостійної діяльності кожного вихованця задля розвитку його індивідуальних особливостей, інтересів, потреб.
2. Емоційний комфорт у спілкуванні з педагогом і однолітками.
3. Щирий інтерес педагога і дітей до спільної діяльності гуманістичного спрямування”.

Щодо проблеми підготовки педагога

“Для побудови системи гуманістичного виховання особливо важливо враховувати, що домінування потреб дитини у взаємодії з дорослим зумовлюється не лише віком і рівнем розвитку, а нерідко конкретною ситуацією і навіть станом дитини. Зауважимо: у надмірно регламентованому вихователем освітньому процесі це не завжди враховується, що призводить до відчуження дитини від педагога, аж до ухиляння від спілкування.

Якщо вихователь не розуміє ієрархії мотивів поведінки дитини, актуальної для неї потреби в певний момент спілкування, то виховні зусилля будуть марними. Для досягнення порозуміння педагогу варто враховувати, яка форма взаємодії в цей момент найбільше задовольняє дитину (емоційно-особистісна, ділова, позаситуативно мовленнєва, позаситуативно пізнавальна, позаситуативно особистісна).

Виховне значення мають паралінгвістичні (інтонація, паузи) та невербальні (міміка, жести, пантоміміка) засоби спілкування, а також умови, у яких відбувається взаємодія, зокрема час, місце, оточення”.

“Для успішної гуманістичної педагогічної взаємодії вихователь має розуміти, як його сприймають діти. Як його особистісні якості зацікавлюють вихованців, як вони ними інтерпретуються і якого значення набувають. Важливо врахувати, що у старшому дошкільному віці для дітей серед якостей особистості вихователя на перший план виступають ті, які вони найбільше

Тамара Поніманська (1954–2016)

цінують у батьків і близьких людей, що вводить педагога в коло найближчих дорослих, яким довіряють. Тому формальне ставлення, необ'єктивність в оцінках, несправедливість вихователя діти відчувають і гостро переживають”.

Про стилі педагогічного спілкування

“Серед усього розмаїття визначення стилів педагогічного спілкування та способів педагогічної взаємодії найбільш полярні — авторитарний і демократичний — спостерігаються в чистому вигляді досить рідко. Це можна пояснити тим, що кожен вихователь обирає і розробляє свій індивідуальний стиль спілкування, який гнучко змінюється залежно від адресата. Водночас характер і стиль спілкування мають визначатися не лише усталеною установкою на певну дитину, а й його метою”.

“За нашими спостереженнями, взаємодія вихователя і дитини в умовах дошкільного закладу нерідко обмежена завданнями, які ставить перед собою педагог у конкретній ситуації: провести заняття, організувати гру, забезпечити організацію режимного моменту. У такому разі вихователь свідомо обмежується виконанням певної функції, наприклад, зосереджуючись лише на виховній — здебільшого аналізує вчинки, оцінює; на навчальній — пояснює; на організаційній — дисциплінує. Водночас він має усвідомлювати необхідність виконання таких функцій, як розвивальна, «материнська», адже саме вони мають гуманістичний зміст”.

Безперечним визнанням плідної праці й досягнень Тамари Іллівни Поніманської є численні нагороди від НАПНУ і МОНУ. Але не менш вагомими є її величезний авторитет, повага колег та учнів, популярність наукової спадщини та добра пам'ять, яка зберігається в серцях людей. ■

ЧАС ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ — 2020

**НАЙВИГІДНІШЕ ПЕРЕДПЛАТИТИ
КОМПЛЕКТ ОДРАЗУ НА ВЕСЬ РІК:**

- 📌 на сайті jmil.com.ua/peredplata (оберіть зручний варіант передплати)
- 📌 у будь-якому відділенні Укрпошти (індекс комплекту — **95989**)